

ХАЛЬМГ ЎНН

Советск Союзин Коммунистический партии Хальмг танъгччин боли Элст балгъсна комитеттин
куч-көлсчирин депутатын Танъгччин боли балгъсна Советски газет

№ 91 (2924)

1957 дж. сентябрин 23

Ўнн 20 деншг

Партия боли оли-амтын хоорандан хамцнэгүү боллгън—мана социалистическое общество агуу күчтэй боллгъна ўнн ицгн, коммунизмийг дийл вртэгчээр тосхлгъна улнь болджана. Партия оли-амтын хойрин хооранд хамцлт эвдришгэ бат баясн цагт—ямаран чигн зад боли аюл коммунизмин хортдуудин ямаран чигн догши харсан боли худл келдэж ховлгън социализмин күчнэд төрүүц аёмиш ўзүүлдэж чадшго.

Алдр Октябрьск социалистической революции 40-ч джилд (1917—1957)

КПСС-н ЦК-н ПРОПАГАНДИН БОЛН АГИТАЦИН ОТДЕЛИН, КПСС-н ЦК-д БААДГ МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМИН ИНСТИТУТИН ТЕЗИСМҮД

Оршл ўг

Дбчи лжил хооран кбдлмшчир боли крестьян улс В. И. Ленин толгъята боловшикүдин партии гарлавт Арасад капиталистирийн боли помещикийн нойлгълг хольрлад, политическ юсиг эврэ гарта автгъна туск зэнг нарта делкэг додглусын. 1917 джилин (октябрин 25-д) ноябрь сарин 7-д „Аврора“ гидг революцион кермин товин курджеинсн ё күннämтнä түүдэд империализм курджеин боли шин социалистическое общество тогтдаж батралгъна шин цаг эклсит зэнглесмын. Маркс, Энгельс, Ленин урласны күнъкл кевэр медж келдэжэсн күннämтнä обществин юста туудж эклесмын.

Арасад үрдэж-тарлгъынд авч ирсн империалистичек дэйнä бинэс, мухалалг классмудив—капиталистирийн боли помещикийн бинэс, цуг келнämтнig даджрлгъна бинэс күч-көлсчирин күчтэй башлгън бурушалын болдэж Алдр Октябрьск социалистическая революци түрдэж дийлсмын. Арасад революцион кбдлмшч класс, салдсмуд, матросмуд, күч-көлсч крестьян улс капиталистирийн боли помещикийн даджрлгън боли күч-үзүллгънä бинэс босцхасмын. Оли-амтын, шин, чик общественн строй—советск, социалистический строй тогтахин толдэ нег мбслгч ноолда эклесмын. Октябрин түрүн декретмүд: империалистичек дэйнä бинэс ноолдлгънур, күч-көлсчир ахир-дүүир боллгънур күчтэй кевэр дуудгч—ни-төвкүн башлгъна туск Декрет, газрин туск Декрет, кбдлмийн боли крестьянск правительство бүрдэлгънä туск цуг Арасад Советмүлийн хургин тогтвар цуг нарта делкэд тархагдэж сонгэлсмын.

Революц урдэч чигн болджаасмын, эднэ залы түүдэд хүврлэл болгъен цуг цагиг герлгесмын. Болв урдэж революц юс эдлгън даджргч нег классас даджргч талдан класс орлгъарт тогсдэжэсмын; даджргъна туск янзын солгдхас биш даджрлгън бийн кевтэн үлдлг башсмын. Нойлдэж даджргч классмул күч көлсчирг даджранас сулдхар седхлэн, балгъсдин боли селэдийн уульцад кбдлмшчирин боли крестьян улсын цус асхдэж, догши кевэр дардэж башсмын. Туудж түрүн болдэж пролетариатин диктатурийн түрдэж далих хойр хонг башс Парижск Коммун дээлгдэж даргдсмын. Орсийн 1905 лжилийн түрүн революци кбдлмшчирин боли крестьян улсын цусид чивагдсмын.

Кев-кемлжэгчар хамгийн ик, керг-төрдүн боли күцлээр цань уга бир-брин Октябрьск революци, күч-көлсчир оньсийн ний күсл кеджэсн селкл күнгээд, күн күг даджрлгън тогссыг, ямаран чигн социалин боли келнämтн даджруллт тогссыг зарлдэж даджрлгч тогтдаж, социализмийн ни-төвкүн башлгънä, оли-амтын тогт-збин боли ни-инглгънä идеийг зарлдэж дуудсан деерэн, түүг күцэлж шинэгэсмын.

Марксистск-ленинск номд ўнн чик, кбдлмшч джисэнд ревизионизмын, оппортунизмын, догматизмын боли сектантствин ямаран чигн гарцаа эвцдго Коммунистический партии Арасад кбдлмшч классыг боли крестьян улсыг шин, социалистический башлдэл-дэжиргчлийн толдэ нег-мбслдэж ноолдлгъндаа башлдэл, революционнооолдана стратегиин боли тактикаа диглдэж кегъэд, эн ноолдаг зборыг кевэр гардад, мана орн-нүтгүд социалистический революци дийлвр боли социалистическое общество тосхлгъ тогтсмын. Демократин туск хоосн ўгын, эврэнн хар ухагъан боли империализмд церглгъян халх. лджасн талдан цуг партис—эсермүд, меньшевикд, буржуазн националистир—цугтан андрсмын.

Орчлнэгд шин тёрсн Советск республикин бинэс, хуучрдэж ўмкрун делкэн цуг күчн-чидл—дотр-дундийн боли газадин баштнр, помещикул, капиталисти, хаана генералмуд, газадин ордудин империалистичек правительство цугтан дэврсмын. Социалистическая революци бинэс босцхасн кирцагъян ўзгдэл уга, империалистирийн „крестовый поход“ эн башсмын. Революци дархин толдэ эдн цугтагъинь олзлсмын—газадин „14 государств“ зертээ-зевтагъэр дэврсмын, бүслэж-ээрлгъэр боли харгыннүүллгъар дардэж авхар седсмын, эрки биш күүрх гидж башлдэж, сүрдэсмын, кесг хов-худл келдэж харасмын. Нөхцлмүд боли делкэн түрүн дэйн болхла, хооридан оштнр болдэж башс—германск, американск, английск, французск, японск боли талдан чигн империалистирийн цугтан—кбдлмшч боли крестьян улсын шин тёрсн социалистическое государство, бооджэдэж кёл ишкдэж батрхасын урд, „блгдн“ дардэж авхар зүтгдэж цугтан нийлсмын. Багъ наста Советск республик нарт-делкэн империализмийн күчн-чидлийн бинэс кесн эврэнн баатр ноолдандаа—цуг орн-нүтгүд кбдлмшч классин, күч-көлсч крестьянствин прогрессиви интеллигенциирин халхас, тааслт, политическ боли ухан-седклини донь-тус ўзсмын.

Орчлнэгин юсни тууджин башудиг зогсахар седсн делкэн реакции цуг күчлвр балв-тусдэг тогсв. Октябрьск социалистическая революци 40-ч джилийн бин—даджрачнрийн, мухалалгъа уга кесн оли-амтын дийлгдэш угаг, марксизм-ленинизмийн идея алдр кевэр дэлгэсиг цань угагъар иткуллгън болджана. Социалистическая революци кегъэд, соньглад уга күчр күнд ноолдандаа „революци дийлврмүд харсдэж авад, Арасад героически кбдлмшч класс шин башлдэл-дэжиргчлийн эклэчн болдэж зогсв, Советск Союз болхла—талдан оли-амтын социализмур хаалгъ татсан, делкэд түрүн болдэж ўудсн социалистическая орн-нүтгүд мён. Социалистическая революци, капиталистирийн боли помещикулдэж ийн холвдэж буулгългън—производительн күчн-чидл урдэч, ўзгдэл уга түрэг башд-брдгж халгъ секхмн гидж 1917 джилийн Октябрин бинхн, урдасын мэддэж Ленин келсмын. Дигтэ тиим болдэж гарв. Империалистическая орн-нүтгүд мана орн-нүтгүг зертээ-зевтагъэр дэврдэж орал орн-нүтгүг хоосрулдэж уга кехъэр, хооран холд хоцрадж хайхар седснэ бинэс, нам 1941 лжил күртл түргн кевэр индустриализац кеснэ боли селэнэ эдл-ахуг колективизаци кеснэ ашд Советск Союз—күчтэй социалистическая орн-нүтгүг хуврэл, социалистический строй лавта deer болджахин ўзлдэж, медулсмын. Күчтэй техникийн агсгдсан СССР-ийн оли-амтын эвдриш уга инглгън, эднэ советск залытгсн патриотизм—социализмийн орн-нүтгүг фашизмийг күччдэж дархдэлдэж нилчэн күргх аргч учрав.

Нарт-делкэн хойрдэж дэйн боли германск фашизмийн ярмас мёнхнэд молтрын им орн-нүтгүд социализмийн хаалгъар ицгээдэж башс—ялань, Болгар, Венгр, Вьетнамин Демократичек Республика, Германа Демократичек Республика, Кореян Оли-амтын Демократичек Республика, Монголийн Оли-амтын Республика, Польш,

Румын, Чехословак, Югослав. Одгэ цагт социализм дийлгдэш уга делкэн систем болдэж осад, цагын давдэж буурсн капитализмийн системэд дийлвтэгчээр дёрлдэж ювна.

Азийд боли Африкд кесг зун сай улс Октябрин идейин ўлмэн нилчд колониализмийн цевэс молтрыхэв. Колониальн боли полукононналын орн-нүтгүд оли-амтын сүлдхлгъна ноолдана залын улм икэр падрац ювна.

Оли-амтын государств залдг аргч уга гисн харш ухани түүкиг Алдр Октябрьск социалистическая революци ўндсээр таслдэж күччмн. Күч-көлч оли-амтын хуучрад ўмкрун общественн стройиг күччдэж чадх аргч баштх, нам государствин боли обществин шин социалистическое систем тосхх, тууджлгч ахр болзгт технико-экономическ хоцрлтиг уурулдэж, икэр башд-брдгжсн экономик бурдэх, демократин ах гисн янз—социалистическая демократиг башд-брдгж дэлгүрлх, кесг зүсн оли-амтын хоорид урдэч ўзгдэл уга ни-иньглгънä боли ахир-дүүрийн хэлэц тогтах, кесг сай улсыг тууджлгч ўулдврт босхдэж чадх аргчтагъинь Советск государствин 40 джилд башлд-джиргэл ўзлдэж медүлв.

Мел тер учрар Октябрьск революци эврэннин ўнг-утхар боли күцлэрн—йоста оли-амтын, күннämтнä тууджд медгддэг цуг революцсн, хамгин алдр революци болсмын.

....Мана хүвд Советск государствиг эклдэж тосхх кишиг учрв, энгээрн цуг делкэн тууджин шин цаг, цуг капиталистический орн-нүтгүд даджргджах, делгүдэн шин дэжиргчлүр, баячудиг дийллгънүүр, пролетариатин диктатуур, капиталист даджранас, империалистичек дэйнä бинэмтгэгтлгънүүр башд-брдгж ювх шин класс нойлгъна шин цаг эклх кишиг манд туссн бидн бахтх зөвтэвдн, бахтдэж чигн башнавдн—гидж В. И. Ленин бичсмын. (Соч., 33-ч том, 32—33 халх).

Алдр Октябрьск социалистическая революци 40 джилд бин Советск Союзин, цуг социалистическая орн-нүтгүд цуг оли-амтын, цуг нарт-делкэн кбдлмшч классин, цуг делкэн күч-көлчирин байр-бахин ончта сэн башд болхмн.

I. Алдр Октябрьск социалистическая революци дийлвр боли СССР-т пролетариатин диктатуур башлгън

1. Алдр Октябрьск социалистическая революци—капитализмийн делкэн системин дэлгэдэж башд-брдгж харцлдлгъна эркдээн уга ашн болсмын. Техникин урдэч болад уга башт, ик-ик производствин башд-брдгж—цуг оли-амтын дэжиргчл-башлд зөвтэй башдэн гаргх башлд-брдгж халгъар иткуллгънүүр, материальн зөвтэй хоршалгънүүр авч ирв. Болв, производств ўудалгънай эв-эргчлд капиталистичек эзллгън дийлдэж башлд-брдгж цагт, капиталистическая трест, синдикат боли банкс күч ўзлдэж эзлдэж башлд-брдгж цагт, техническ башт болсна ашд зуг капиталистирин олзэн бинэ, башд-брдгж ёдл биш боллгънг башд-брдгж, делгү оли-амтын түрү-зүдүүг боли тетгвр уга башд-брдгж улм икдүлнä. Производств ярлгънла хамдан, күч-көлчирин 2-ч халхд).

Алдр Октябрьск социал ическ революции 40-ч джилд

(Цаараандкнь. Эклцнь 1-ч халхд).

СЧ улснг мухаллгън болн даджрлгън чанъгърдж хурцдна, кőдлмш уга бা�älгън, хамг-юмна ўнтäрлгън, оли-ämти түрдж хоосрлгън ёснä, кőдлмшч классиг болн цуг күч-кölсчириг монопольс мухаллгън чанъгърна. Хапитализмин сőрлцлгън хурценас иштä кризис болн дäн болад, цаг-цагар оли-ämтиг түрү-зүлүлэ, зовтнъгла, äамшгин аюлла харгъулна. Ѝүг эн тоотс, мухаллгч капиталистический стройин ёмнаас оли-ämти дурго боллгъ, бурушадж ўүмлгъ икдүлв, ик-ик производствин ёслт болхла, капитализмнг шин общественн строиар—социализмэр сольхд материальн кőрнъ делдв.

Империализмин цагла капиталистическ ордуудын экономическ боли политическ ёслт тегш эс болсна учар, пролетарск революц болх учр оли-зусны орн-нутгудар ёдлэр гархш. Эн юоснаас иштэй, 1917 джил В. И. Ленин, түрүлэд нег цөбөкхи эс гилж нам онц, ганцхи орн-нутгийн чигн социалистическ революц дийлдэж чадхин тускар, цуг орн-нутгудгүйн нег зерг дийлдэж чадшгон тускар тууджд оргч ашвр кесми.

ХХ-ч зүн джилийн эклцэр империализмин хоорндк цуг сөрглцлгъна гол ормнь бол н тэрүнэхамгин гёнъгн аньгн Араса болсми. Капиталистичек, помещикудии, келин-амтнэ оли зүсн халхар муҳлаллгън—хаана иосна полицеийск далжрлгънла негддж, оли-амтнэ баадлиг тесдж бääдж болиго-гъар уутърадж, Арасад классин хоорндк ноолдаг нег ўлү хурцлуулв. ХХ-ч зүн джил эклхд Араса нарт делкан революционн джисэнэ голнь болв. 1905—1907 джилмүдин революц, Европд боли Азийд капитализм „төвкнүн“ дүнъгтэ хаалгъар делгрдгнь төгссиг, алдр революционн хүвсхлии цаг эклсиг ўзулв; эи, 1917 джил кёдлмшч классий боли цуг күч-кёлсчирии дийлврта ноолдана эклиций болсми.

10 сай шаху ёмт империалистир алсн, 20 гар сай кү мөчаснь хагъцулсн кесг сай өрк-булиг гер-маласнь хагъцадж хоосрасн 1914—1918 джилмудт болсн наарт делкайн империалистическ дайн, революциони ноолдана хагърлтиг түргдүлв. „Дайн, энъ-зах уга, гүн кризис ўудаасн учар, оли ёмтна теткулин боли ухан-седклии чидлиг күчлүлснэ учарар өдгä цагин цув общественин организац чанъгъ цоклагъ ёгсн учарар күмн ёмти: эс гидж дийлгдх, эс гидж производствин ёмин өбдэн янзур кевтэн шулугъар орхин тёллад эврэннь хуван хамгин революциони класст даалгъдж ёгх хойрин негиг шүүлж авх зөвтä болсми“ — гидж Ленин бичсми. (Соч. 25 том, 337 халх).

Кесг сайй күч-көлсөх крестьянствар нöкцл авсан геронческ кöдлмшч класс, Арасад делгрсн революциг толгъалдж ювсми. 1917 джилин февраль сард буржуазн-демократическ революц хаана юсиг хольвлсми. Ори-нутгт хойр юсн тогтсми: кöдлмшчинрин, салдсмудин боли крестьянск депутатириин Советмуд гих янзтагъар пролетариатин боли крестьянствин юсн, дакад Цаг-зуурин правительств толгъачта баячудин боли помещикудин юсн. Цаг-зуурин правительств, мелкобуржуазн партии – меньшевикүдин боли эсермүдин дöнъгар тулг кедж империалистическ дä цааранднь кедж ювсми, оли амтид харшлтта политикин кöдлмш кеджасми. Эн юсн, түрсн-тарсн амтид тёвкнун баалгъ чигн, гуйр-öдмг чигн, газр чигн öгхар седсн чигн биш, öгч чадшго чигн баасми. Тийм правительств, кöдлмшчинрин боли крестьянсин түрү-зүлү бааллиг ясрүүлдэж чадшго баасми.

2. Кёдлмшчинрин болн крестьяна революционн олиг гардгчны, сүрэлкүлгчны болн бүрдэгчны Коммунистическ парть, большевикүдин парть—шин янзин марксистск парть баасми. Марксистск-ленинск гүн сургъулар агсгдсан, нарт делкан кёдлмшчинрин джисаны сан гисн цуг дасмдэг бийдэн шинъгасн кёдлмшч классин хортдуудла кеджасн ноолданд болвэрдж батрсн, эвраний хамцлтарн күчтэ, күч-кёлсч амтслэ тасрлт уга залгълддж баадг большевикүдин парть, Арасад оли-амтиг социализмүр зөргтэ кевэр залдж авч ирх аргъта вождь болж чадсми.

Буржуазн-демократическ революцäс социалистическ революцүр орхин тёлä партии кедж йовсн ноолдана программнь Ленина тууджлгч апрельск тезисмүд болсми. Керг уга зовлынъ болн ёмна гару үзшгон эркд, оли ёмтна ухан-седклин болн дёньнёкдар тулг кедж парть революциг дэн угагъар, тбвкиүнэр кехар седсми. Эн хаалгъ цуг йоси Советыга орхиг Советмүд парть ик ашиг

болж эзлхиг, теднээ политикиг кõдлмшч классин са хääлгънүр сольдж хүврүлхэр сецлжасми. Болв. меньшевикүд болн эсөрмүл, баячудас салдж гарч, цуг юсиг Советмүдин гарг орулдж ёгхд зөв эс ёгсн учраг, капиталистир болн помещикүд эвраны аргъ-са хаадж галзу кевэр ноолда кеснь ашд революц дэн угагъар, төвкнүнэр кегдш уга болв. 1917 джилийн июль сарт Петроградг болсн кёдл-мшчинрин болн салдсмудин төвкнүн демонстрациг Цаг-зуурин правительств хадж тараснаас кёлтэй ур-дны гарсн хойр юсн уурал, конрреволюциони-баячудин нег юсн тогтсми.

Партии VI-ч хург В. И. Ленина зааврла ирлцүлдж зер-зевтэй бослгъбелдлгънай хаалгъд орсми. Западт пролетарск революц динягл Арасад социализм дийлдж чадшго гидж тоолсн, пролетарск революц кехд пэртии хаалгъин ёмнаас бурушадж келсн, ленинск хаалгъин ёмнаас зөрлж, тер тоотас хордж Преображенскии келсн тоогд хург чанъгъ цоклгъ ёгв. Дан уга, төвкүн баалгънай тёла, газр-усна тёла, келнамги зөв-йосга болхин тёла, социализмин тёла ноолда кеджах революционн амгинай цуг чидлиг бүрдээдж негдүллгъяр парти, хургин шиндврмүдээр гардvr авч, агъу-ик кёдлмш кедж, тедниг нег хаалгъд—социалистической революц дийллгънүр авч ирсми.

Кöдлмшчир, салдсмуд, крестьянс, большевикүдин политик ўнч чик болджахиг эврэннь дамшлтар улм икár иткджäсми. Эн политик дэанд орлцлгънас гарч, дэн уга тёвкнүн баах негл чик хаалгь бääхиг заадж, күч-köлсчирийн гарг йос ёгхиг, цуг келн амтс ёдл зёв-йоста болхиг, помещикудин эзлджäсн газр буладж авхиг, фабриксиг, заводмулиг, тёмр хаалгъсиг, банксиг олин-дундин зöбрт хүврахиг иекджаасми. Кöдлмшчирин, крестьянсин, цуг келн амтсийн күч-köлсчирийн ўндснä саагъинь хаагч, революционн бат программнь тер баасми.

Капиталистнрийн боли помешикуудин правительстүү күч-көлсчирин чик некврин харууд амтнаа олон омгиг улм чанъгъар засдг болв. Баячуудин элчир, харгънуулгъяа „ясн-ярд гарарн“ революциг боорлхар ичр-гутр угагъар аалгъв: капиталистнр фабрикс боли заводмуд хаацхав, көдлмшчириг көбөлж гаргълг болв, балгъедиг хот-хоолар боли түлэгъэр тетглгъиг эвддг болв, фабриканц боли заводмудин эзлүд цуг Арасаагъар предпринятьсиг хаадж, көдлмшчириг гүрэр кодлмшаснь гаргъхар белдцхайв. Зугл Москван боли Петроградин промышленн райодар 75 миньгъ гар көдлмшчириг көдлмш уга улдв. Помещикуудин газриг буладж авхар седсн крестьянмудиг заслгъяа отрядмуд ёршанъгъу уга гъар дардж баав. Ори-нутгт даанаа диктатур гаргъад революциг цуснднь чивахар седдж илар ноолда кесн июльск өдрмүдин хөён баячудин — помещикуудин реакциин кесн дэврлгъи боли корниловск ноолдан, баячудин Цаг-зуурин правительств боли эсермүдин, мөншевикуудин зөвшаргч политик оли-амтид харш баасинь илтклж мелүлсн.

Капиталистнр боли помещкүд эврэннь нойлгъан хадгълхин тёллэд Төрскан газадин ордуудин капиталистнрт хулдхдан белн болдж, газадин ордуудин цергүүдин дёнъгэр революциг дархар седсмн. Кёдл-мшч классиг күүчхин боли революциг боорлхин эркд контрреволюционермүд боли төрскнä голачир немшин империализмлэ негдэд, Петроградиг немшин кайзеровск цергүйт ёгхэр белдсмн.

Ор-ганцары олын ёмтнэ са хаагч большевикүд тал күч-кёлсчирин олын нег мөслдж темцхэв. Петроградск боли Московск Советмүд икнък ормины эзлдж авад, парть бийинь ардас пролетариатин гол олинь бийан дахулв. Аармин ик зунь бас пролетарск революц тал болдж орцхав; хотл балгъсдшидр баясан цергүдин частьсар большевикүдин күчнэй йилгъян ўлү баясмн. Помещикүдин ёмнаас деревньд крестьянсин дайн заядар делгрдж ёсв. Контрреволюцин галзурсн лаврлгъиг, бас тер мет хордж, итклэн барсн улсин (Зиновьевин, Каменевин) чанъгъ сёрлцлгъиг бокрадж, кёдлмшчириин, салдсмудин боли крестьяномудин революционн күн-чидлиг, зертэ-зевтэ бослгъиг диилвртагъэр келгънүр Коммунистическ парть бүрдэв. Большевикүдин революционн программиг олын ёмтн нег мөслдж дбнъинсн учраг боли контрреволюционн правительстvig күццднэ салгъдж гаргъисн учраг, Петроградт кегдсн зер-зевтэ ноолдан, революцсн тууджд цугъараагъаснь цусн багъар асхгдсн ноолдан боломж.

1917 джилин октябрин 25-д (ноябрин 7) Петроградин кёдлмшчир боли салдсмуд, баячудин Цаг-зүйрийн правительство хөгжлийн чөлөөн. П

тариатин авангард боли крестьянствин хамгин революционн ёнъгнь орлццхасн, Цугарасан Советмүдин II хург, государствин цуг ўосн Советмүдин гарг орсиг зарлад, В. И. Ленин толгъачта, кёдлмшч-крестьянствин правительств бүрдэсми. Тёвкнүн баалгъна боли газрин тускар хургтууджэ оргч декретмүд батлсми. Тёвкнүн баалгъна туск декретмүд батлсми. Тёвкнүн баалгъна туск декрет революционн кевэр даянайс гарх хаалгъ секв. Советск государствин газадин тёвкнүн политикин эвдршго бат ул делсми. Помещикүд газр эллдгиг уурулхин тускар кесг сай крестьянымуд, кесг зүн джилин эргцл ухалдж-тоолдж йовсн күцл күцэгдсн, газрин туск декретд үзүлгдсми. Кёдлмшч-крестьянствин Правительств бүрдэхин тускар хургин гаргысн шийдврмүдэр-шин Советск государствин улнь тавгдсн болдг.

Петроградт эхлэн Октябрьск социалистическ революц цён долан хонгин эргэд нургълдж цуг орн-нутгар дийлсми. Советск юосн бахмажтагъар делгрдж тогтсан ювдл, оли-амти икар орлцдж кесн революциин герч болв. Орс кёдлэмшчирлэ боли кре стьянмудла хамдан Арасан цуг оли амгна боли цуг кели-амтсин күч-кёлсчир гар-гаран барлдд ж революцд орцхала.

Октябрьск социалистическ революц диилснаш
ашд мана орн-нутгг кўдлмшч классин диктатур
тoғтла.

3. Пролетариатин диктатур, эн шин революционн юоси, кõдлмшч клас болн күч-кõлсарн баадг крестьянствин нициэнэс ишгэ, пролетариатин гардгч нилцд Арасад батрдж гарв. Социалистическ революц, охи-амтийн ёмнаас болгч баячудин—помещикудин хуучн государствен аппаратиг хамхлдж, юсна күч-кõлсчирин са хаагч шин аппарат гаргъв. Мана ори-путгт пролетариатин диктатурин государствени кев яизнь—оли-амтийн революционн ўулдврас ишта тэрсн кõдлмшчирин болн крестьянсин депутатирии Советмуд болсн.

Цуг капиталистическ орн-нутгудар амг дадж-
ргч багъ зуугъин демократъ оньдин болдж бзасн,
ода чигн мёнт бийсин баагъа баах баячулии де-
мократар болхла, Советск иосн демократин хам-
гин ёрги, бёдэн янзиг бийдэн учрасн – күч-кёлсч-
нрин, олин-амтнä ик зуугъин демократъ гарсми.
Капиталистическ ниицадин, тресгсиин боли синдика-
тисин, нүүрснä, нефтии, болц-тёмрин, автомо-
бильн, химическ, тэмр хаалгъин боли капитали-
стирин нань чигн компаньс нойлдж баахла, күч-
кёлсчнрин тблад ўнн лавта демократъ уга баадг
чигн зёв уга. Социалистическ революц капиталин
нойрхлгъиг уга кедж, производствин средствиг ол-
на эзллгънд орулац, пролетарск демократин тблэ
экономическ кбрнъг тогтав. Революц олин-амтнд
ämий гол-ах сулдхвр – цуг демократическ зёв-йос-
на боли сулдхврин улнь болгч, даджрлтас гетлгсн
сулдхвр авч ирдж. Социалистическ революцин ашл
тёрсн демократин гол-ах сан – государствия иосн
ладжрачнрин гарг биш, күч-кёлсчнрин гарг баа-
нä. „Бидн – советск янзта государств тогтавдн, энү-
гэрн баячудин нойллгъна цагин ормд ирсн про-
летариатин политическ гардгч цаг, цуг делкад туудж-
лгч шин цаг эклвдн“ – Гидж, Ленин бичсми. (Соч.
33 том 180 халх)

Советск демократии цагт кۆлмүшчир боли
крестьяномуд цуг газрин, энүнä зöбрин, цуг фаб-
риксин боли заводмудин, шахтсийн боли рудник-
сийн, тöмр хаалгъсийн, электростанцийн бэлн цус
наатк производствин средствин эзн болцхав. Бая-
чудин демократии нег чигн орн-нутг тедү мет
ямаан чигн юм кедж чадшго, юнъгад гихлэ, тенд
производствин средств капиталистирг оли-амт
даджрхднь зер-зев болна

Пролетарск демократъ күч-кблсчирии гоударствен боли обществен организациин шунмъз үүлдврт үзгднä. Күч-кблсчирии демократическ организацмудиг кбблж тарах, социалистическ строийг боли оли-амтнä йосиг ховлх „сулдхвр“ реакционермүйт бгдг тим „демократиг“ пролетарск демократъ бурушана. „Пролетарск демократъ даджрачириг, баячудиг дарна—тегад чигн. чирä татхш, теднд сулдхвр боли демократъ бгхар седхш—күч-кблсчириг болхла, йоста демократъ ёгнä“ — гидж В. И. Ленин бичсн. (Соч., 23 том, 88 жалж.)

Социалистическ демократъд келн-ämтнä тбр хагъллгън мандлдж ўзгдемн. Алдр Октябрьск революц Äрасад, келн-ämт мухлаллгъна цевиг хамхадв келн-ämти ёзл аёл да

н-амтн адл зөв эс эдл

Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч джилд

(Цаарандкнь. Эклцн 2-ч халхд).

уга кев, урдн мухлалуджас оли ёмтиг йоста кевэр сулдан бääдг, йоста гидг ёдл зөв ээлдг бääдлд күргв. Урдн государственн ѹосн уга бääсн оли-ёмти, ода государственн ѹоста болв, государственни ѹосн геесн оли-ёмти, терүгэн хäрү тогтадж авб.

Газадин ордудин империалистическ алаач-маах деермичр тасдждх хувадж авч, мухлалгына ёамшгасмана орн-нугтиг Октябрьск социалистическ революц харсдх авад, сулдан, тустан бääдг государстввл хүврэв. Советск ѹосн орн-нугтиг экономическ халхарн газадин ордудин капиталин бмлмд бääлгынэс гетлгв, газадин ордудин империалистир эзллжасн цуг предпритайсиг цугъара-гынн оли-ёмти эзллгынд орулдх ёгв, даджржг ёгъясиг уурулв. Арасан ёмнаас эс дääллдсн ѹовдлмуд улм олар гарад бääсмн. Францин усн-цергчир Харгынгэд интервентирин ёмнаас бослг кев. Советск цергүд тал болдх интернациональн батальонс дääллдсмн, энүндкитд, венгр, поляк, югослав, финн улс боли талдан чигн газадин ордудин революционермүд ѹовцхасмн. Алдр Октябрьск социалистическ революцин бмлмгыас иштэ, 1918 джилин январь сард Финляндыд ёдлмшчириг революц эклв, 1918 джил—Германыд революц болв, 1919 джилин марг сард Венгр пролетарск революц болсмн, 1919 джилин апрель сард Баварг Советск республик тоггдж зарлгасмн. Цуг эн революционн бослгыс Арасад шин тогтсен Советск республикд сэн дөнъ болв. Орчин революциг харслгыиг цуг орн-нугтиг ёдлмшчириг, капиталин ёмнаас ноолда хамдан кех эвранин ёмни керг, эвранин нарг делкэн даалгын гидж тоолцхасмн. Пролетарск интернационализмин күчн боли кү-цагч уулдврь тер харслгынд ѹзүлгасмн.

Арасан ёдлмшчириг боли крестьянмуд эвранин гартаан ѹосн авчкаал, большевистек паргин гардвар, шунгыа кевэр ёдлдх, төвшүн бääдлүр орсмн. Болв, революц авч хайгдсан даджрачирии класс эвранин урдк нойрхлгъан шинэс тогтахин толл, зер-зевин күчэр ёдлмшчириг боли крестьянмудин ѹосна ёмнаас гражданск лаа босхасмн. Юдлмшчириг боли крестьянмудин ёмнаас ноэлдхдн телнд нокд бэлсн, конгреволюцин лагерүр лавга ордх ёгн меньшевикүдн боли эсермүдин мелкобуржуазн парти бääсмн.

Советск республикн ёмнаас зергэ-звтэ ноэлда босхлгына бурдагчн боли омгшагчн нарг делкэн империализм бääсмн. Делкэн негдгч болдх ёдлсн ёдлмшчириг боли крестьянмудин республикн агуу-ик күчтэ революционн бмлм цуг ордудин империалистир зерглдаг сурдадж, бшрэв. Социалистическ революцин диилвр тедн эвранин мек-такарн бääхд олз-орудан боли капиталлан, бийнн тоэмсрга бääдлдн ёамшг учрджахиг ѹзсмн. Шин төрсн Советмүдин республик босхлхар седэл империалистир Английн, США-ын, Францин залгч багин толгъачири—мана орн-нугтур дээ босхдх дэврлг кесмн. Цуг ѹзгүд болгъасны—ар ѹзгас боли ёмн ѹзгас, дорд ѹзгас боли деед ѹзгас—терүн газрур интервентирин боли цагын гвардейцириг цергүд дегц дэврцхасмн. Советск Араса фронтмудин гол бүслврт бääсмн.

Им ик күнд зовлынгтаа саамд Коммунистическ парти боли Советск правительств, эвранин звтэ, революционн төрсн харсгч дääнд орлцдх, газадин ордудин интервентирин боли дотр-дундин контреволюцин ёмнаас бости гидж оли-ёмтиг дуудсмн. Партии дуудврин хард, кесг зун миньгэн ёдлмшчириг боли крестьянмуд эвранин дуар Улан Аармдн мордхасмн. Харгынджасн ёдлмшчириг бääсн чидлэн гаргыад, аармэн зер-зевэр боли дэрсумар, кресгъянмуд—хог-хоолар тетгасмн. Парти боли комсомол бийсн зерглэн брэл шахугын фронтур ѹовулсмн. Юдлмшчириг боли крестьянмуд бийсн дундас монькиндн туургсн, алдшгсн билгтэ цергэ начальникуд гаргысмн. Гурви джил ѹулдн Советск республик, галзу ань мет империалистическ боли дотр-дундин контреволюцин зергэ-звтэ негдсан ик чидли дэврлгиг ёмнаасн сөргдх ноолдх звтэ болсмн. Тер цагт советск оли-ёмти кучр гидж түрү-зүдү, сонъсгад уга ик зовлын ѹзд, терүг дадж гарсмн. Ик-ик балгьсдуд дегд бички хот-хол авчасмн, ёдлмшчириг кесг сарин туршар бртэн чиньнүүрн дөрвн кесн нег хүв дэдг бгчсмн. Сыре боли түлэн күртл уга бääсмн, кемр невчкн юм цуглалад авхла, терүгэн збодг колгн уга бääсмн. Предприятьсн иккн зогсдх одсмн. Коммунистическ парти гардвара советск оли-ёмти боли терүн Улан Аарм элдв омгта героизм ѹзүлд, күчн-чи-

лэн ёрвл уга, ѹнн-гол зүркэр, алдр социализмин диилврт уха-седклэн ёгд, делкэн негдгч социалистическ государствван харсмн.

“Орчин дэврлг” уга келж, шин тогтсен Советск республик борлхар седи империалистирин цуг зүтквр тоогты газадин орн-нугтугудин ёдлмшч классин сөрглгүнлэх харгын. Газадин орн-нугтугудин дääнэ интервенциин боли гражданск дääнэ джилмүйт, капиталистическ орн-нугтугудар советин оли-ёмти дёнъ-нокд боллгына джисэн делгрэд, “Арасад гаран бича күрг!” гисн лозунгста, ўулдврин комитет гаргыдсмн. Интервентирин цергүд дунд Төрскүрн харх неквр улм чаньгърад бääв. Советск Арасан ёмнаас эс дääллдсн ѹовдлмуд улм олар гарад бääсмн. Францин усн-цергчир Харгынгэд интервентирин ёмнаас бослг кев. Советск цергүд тал болдх интернациональн батальонс дääллдсмн, энүндкитд, венгр, поляк, югослав, финн улс боли талдан чигн газадин ордудин революционермүд ѹовцхасмн. Алдр Октябрьск социалистическ революцин бмлмгыас иштэ, 1918 джилин январь сард Финляндыд ёдлмшчириг революц эклв, 1918 джил—Германыд революц болв, 1919 джилин марг сард Венгр пролетарск революц болсмн, 1919 джилин апрель сард Баварг Советск республик тоггдж зарлгасмн. Цуг эн революционн бослгыс Арасад шин тогтсен Советск республикд сэн дөнъ болв. Орчин революциг харслгыиг цуг орн-нугтиг ёдлмшчириг, капиталин ёмнаас ноолда хамдан кех эвранин ёмни керг, эвранин нарг делкэн даалгын гидж тоолцхасмн. Пролетарск интернационализмин күчн боли кү-цагч уулдврь тер харслгынд ѹзүлгасмн.

Советск оли-ёмти интервентирин газадин крестьянмуд эвранин гартаан авчкаал, большевистек паргин гардвар, шунгыа кевэр ёдлдх, төвшүн бääдлүр орсмн. Болв, революц авч хайгдсан даджрачирии класс эвранин урдк нойрхлгъан шинэс тогтахин толл, зер-зевин күчэр ёдлмшчириг боли крестьянмудин ѹосна ёмнаас гражданск лаа босхасмн. Юдлмшчириг боли крестьянмудин ёмнаас ноэлдхдн телнд нокд бэлсн, конгреволюцин лагерүр лавга ордх ёгн меньшевикүдн боли эсермүдин мелкобуржуазн парти бääсмн.

Советск республикн ёмнаас зергэ-звтэ ноэлда босхлгына бурдагчн боли омгшагчн нарг делкэн империализм бääсмн. Делкэн негдгч болдх ёдлсн ёдлмшчириг боли крестьянмудин республикн агуу-ик күчтэ революционн бмлм цуг орduдин империалистир зерглдаг сурдадж, бшрэв. Социалистическ революцин диилвр тедн эвранин мек-такарн бääхд олз-орудан боли капиталлан, бийнн тоэмсрга бääдлдн ёамшг учрджахиг ѹзсмн. Шин төрсн Советмүдин республик босхлхар седэл империалистир Английн, США-ын, Францин залгч багин толгъачири—мана орн-нугтур дээ босхдх дэврлг кесмн. Цуг ѹзгүд болгъасны—ар ѹзгас боли ёмн ѹзгас, дорд ѹзгас боли деед ѹзгас—терүн газрур интервентирин боли цагын гвардейцириг цергүд дегц дэврцхасмн. Советск Араса фронтмудин гол бүслврт бääсмн.

5. Империализмин даджрлтас молтрайд, Ленин келсэр болхла—угатэ улсн тола эвранин орн-нугтиган баячудас дääлдх буладж авсн Арасан геройческ ёдлмшч класст боли күч-кölч крестьян улст,—нарг делкэн ёмти түрүн болг социалистическ обществ тосгх—туургсн зөвиг туудж даалгын мён.

Эвранин ёмн ѹлгүр, ѹзмдх уга болсн бийн, зовлын, түрүгээс ёл уга, советск оли-ёмти шин джиргэлиг туудж дормар билглдх ўудалгын ёрдн мэдгддго бääсн хаалгыэр зормгэр уралан ѹовсн болдг. Тегд советск оли-ёмти цуг күмн-ёмти маньгылтурк мэндлгсн сээхн джиргэд күргч зам хаалгын дэлддх, СССР-т социалистическ тосхлг кеснээлт-гүүдлжгэд дамшлтд—диилвр күцгч социалистическ революцин болишин, социалистическ обществ тосхлгына орн-нугтугудт ирлэнгээ зөрмөнчс бэти зэкалин кирцэн бääдлжэх и цуг нарг делкэн ѹзүлдх медүлв.

Социализм тосхлгына программг паргин бэлх оли-ёмти вэжээ В. И. Ленин научн кевир ухалдх, халгыж бичсн. Түрүлдээ цээжн, эс-гидж нам онц, ганцхи орн-нугтугч чигн социализм динлдх чадхин туск ленин ном тер программин теоретическ улн болсмн.

Арасаг социалистическ бэлгэдх хүврүлдх тосхлгына ленин планд—Арасад техникэрн бэлх экономикэрн ард хоёрдиги уурулдх, социалистическ экономик бурдадж гаргыдх, шин обществин ёмти түрүн нүүрт ѹовгч материалн-техническ көрн бурдадж, орн-нугтиг индустриальн ик күчтэ державд хүврүдх, эдл-ахун цуг халхин бслтэр ул келж, оли улсн бääдлиг бääхтэ-тег-күлтэ келгэн темдлгдсмн. Тер плана тол-үнисн социалистическ индустриализац келгэн туск

тоолвр бääсмн. Юнъгад гихлэ, зугл күнд промышленность делгрүлдх ѡлгын түшг кедж, тус йилгээн машид тосхлгыг делгрүлдх кегъэл, оли-ёмти эдл-ахун цуг халхиг, тер тоод бас селэнэ эдл-ахуг онъгдарулдх, шинэр бурдадж, государств经济 күчтэ болхиг күцдх, энүнд бийн харсдх чадм аргу учрадж, социализм тосхлдх болх бääсмн. Орн-нугтиг электрифицировать келгэн төрт В. И. Ленин туслн чирг ёгч бääсмн. Тер ингдх келсмн: “Кемрджэн Араса кесг-оли электрическ станцар боли күчтэ чилдтэх техническ оборудованьсэр никтрхлэ, тегэд мана коммунистическ эдл-ахун тосхлт, хобтндэн социалистическ болх Европ боли Азийл ѹлгүр-ўзмдх болхмн”. (Соч., 31 том, 486 халх).

Социализм тосхлгына туск ленин плана эркн-чиртэх нег ёнъгн—ард ўлдх ѹовх, ўурмг, салу-салу селэнэ эдл-ахуг социалистическ кедж хүврүлгын бääсмн, терүг кехлэ тегэд, “гиигнэр, амрап, крестьянствд медгдмэр”—крестьянствг эврэ сэн-дуурарь производстви кооперировань, талданар келхд, колективизац кедж нийцүлд, селэнэ эдл-ахун ёдлмшиг бдгэ цагин машиня техникэр джирилдэл агсдгар кех.

Культурн революц кедж, эдл-ахун боли культурии цуг зүсн халхдн ёдлгхин тола ик бдэндн ури эрдм-мэрлтэ улсолар белдх сургьлгына туск төр ленин планд бас хагъцан угагъар орулгсн бääсмн. Күч-кölч эгл олиг бийснэй наука, техника, культурт, государств гарддх залгын нийцүлдх орлцуллгын—социализм тосхлгына эрк биш некврь болджана гидж Ленин заасмн.

6. Арасада ёлл иим экономическ ард хоцсн крестьянск орн-нугтиг, ёгт мухлалгч классмуд холвулгдсн бийсн чаньгь гидгэр сөрглэх бääтл, тогтэн бääсн капиталистическ бүслвр Советск ѹосиг салвдх, ўнин буурулхар седэд харшлд хорлган халдагъад, контреволюцион хов-хулл, нуувчин харшт, баячудин ноэлдх бурдадж кегъэх бääсн бийн—социализм тосхна гисн—берк гидг күнц төр бийсмн.

Советск стройд хаана Арасагьас күргсн “збрын” тускар ода келхэлэрн Араса, 1913 джилд, талданар келхд, нарг делкэн негдгч дэн эхлхин ёмнхн күцсн нег бички экономическ делгрлтиг нургылдх заадж келхэлэн. Йундн келхд, Советск государств нам тер хату-үлтэ “збрын” чигн юнъгасмн биш. Тер тоотиг цугтын, Арасаг нарг делкэн негдгч дэнд тулдх орулад, социалистическ революц диилсн хбн болхла, багъ наста Советск республик гарддх дэндэх харгылдад, энүнд газрур эвранин интервентирин юрмсэн дэврүүдх орулсн Германа, Америкин Соединен Штатсн, Англия, Францин, Япон, нань чигн государствин империалистир хамхлад тарасмн, эс-гидж тонджа авцхасмн. Советсин республик гарддх дэврүүдх тарагъад, ань-аеньгэр тасчад хувасмн. “Арасаг харсдженавдн” гих түг дор интервентир боли белогвардейцир Арасан збрыг хулхадж авад, эзлэд, хулдад тарасмн. Мана орн-нугтиг тедн хоосрулчсн бääсмн. Арасаг мөч-мбчэр салгыдх авад, тертоот аньгэрн эвранин колонь кедж хүврэхэр тедн күцл келж бääцхасмн.

Болв нарг делкэн ёмти түрүн болдх тогтсен күч-кölч крестьянск социалистическ государствин ёмнаас сөрдх илэр деермч дээллдх келгэндэн империалистир дэндэх халхарн болв чигн динлгдсн бийсн, тедн мана орн-нугтиг эдл-ахуд ик гидг күнд гарутллг ѹузув, тиим гарутлгын, ийрдэн чигн экономическ ард хоцдх ѹовсн мана орн-нугтиг кесг джилин кемджэнд хооран цухрулад оркв. 1920 джилд мана орн-нугтиг крупн промышленностин кедж гаргыдг продукцн, 1913 джилд гаргыснала дүнъгцүлхд, 7 холван шаху багъ болсмн; дэндэх ёмн бääсн кемджэнд дүнъгцүлхд, цэх хэлльгэн зугл 2,7 процент болсмн, цемент гаргылгын 2,4 процент, савн 7,1 процент, хлопча-тобумажн эд гаргылгын 4 процент болсмн. Болдх хэлльдх гаргылгын джилдэн 200 миньгхэн тонн күрч дора унс болдг. Тиим болдиг ода Советск Союз хойр хонг күтц уган эргцд халдадж гаргын.

СССР боли талдан орн-нугтиг хоорнд күтц залгылда бääрхл харшлтан халдадж, Советск орн-нугтиг экономическ блокад кедж, контревово-

(Цаарандкнь 4-ч халхд).

Алдр Октябрьск социалистическ революциин 40-ч джилд

(Цаарандкын. Эклцин 3-ч халхд).

люционн улсин хар-саната, оли-ämтнд хорлтта үүлдэрмүд бурдадж кедж,—тер тоот ювдлумдарн империалистир социалистическ тосхлтиг цуцгал, капиталистическ стройар болхла социалистическ строй аллршгэн үлү чиртэг Советск республик мел дарунь, нарт делкэн цуг күч-көлсчирт үзүлдж медүлх аргыг таслхар седихаин бääсми. Дайран эвдрын эдл-ахугъян Советск орн-нутг харуу күцэлж тосдаж авч чадх угас, нег үлү тер тоотан хурдара уралан ювулджа чадх угас гидж тедн ицдэгжасни.

Эдл-аху дор орлгъна урдны сонъсгдад угас күндиг, хөосрлгынг, угарлыгынг, оли-түрүг ахр болзгин дунд дийлэд, социализмин хаалгъяа делх тортан советск оли-ämтн ганцхн эврэ бийдэн ицдэгж, эврэнн күчин-чидлдэн, эв-аргъдан нääлх зөвтэй бääсми.

Тер цагт кёдлмшч класст кергтэ тост специалистирин ик-зунь советск йоснд хорлтта хайлдаж бääсми, тер учрар социализм тосхлгын гисн улм джаньгърта тör бääсми.

Аш суулдны—партии дотр-дунд чаныг сэргилгээ кегъяд бääцхэд джисаг боли хамхлдаж күчүлгэсн муухалгч классмудин бултулгэсн агентир боли национал-уклонистир, троцкистнриг, бухаринцириг хамхлх кергтэ бääсми. Цуг эн тоот партии бmnäc сэргч багмуд, СССР-т социализм тосгъхин туст татсан партии генеральын го хаалгын бmnäc бурушадж босад, мана орн-нутг социализм дийлхэд эс ицдиг тархагъад, үндиан болхла, капитализм харуу тогтхах хаалгъур татцхасн бääсми. Партии Центральын Комитет В. И. Ленин толгъачтагъар, терүг өннэгрэндэй хоби, И. В. Сталин толгъачтагъар, партии бmnäc сэргч босгч цуг эн багмудиг хамх цокад, партии туургын, эвдришо бат күчид хүврэв, тегъад эн парти түрмшг, күнд хамгиг ицгтэй кевэр бокрагъад, социализм тосхлгын ленинск хаалтъар орн-нутгийн залдже котль.

7. Ард хоирджаарын Арасаг индустриальн күчтэй гидж державд хүврэдэж, социализмин шивэй болгъх—Коммунистический партии ленинск генеральын го хаалгыг оли-ämтс цуг хамхарын шунингъяа кевэр доньицхэй, помещикүдин—капиталистирин эзнэгтдэгжасн зөбиг угас кедж теднээс хагъцулад, эдл-ахун гол-ах хамгиг государствин гар орулж хамцулсан ашд—орн-нутг социалистическ кедж хүврүлхэд эвртэй гидж ик эв-аргыг олж церглүлдэж чадвад, капиталистическ орн-нутгийн болхла ним эв-аргь олж чадшго мён..

Коммунистический парти, күч-көлсчирин эвртэй гидж үүдэгч күчиг эмрлүлдэй, хамцынгыу үүлдвр күййэлгүнүр залв. Эврэнн Төрскэн ахр болзгин дунд первоклассн социалистическ индустрия, социалистическ ик гидж механизирован селаны эдл-ахута орн-нутг хүврэхд талдан арг угас тээврийн медчкад, советск улс гаруулгыг даагъад, эврэнн эдл-уушан, культурн некврэн хасдаж, гүджрджа ювцхала. Индустриализац келгъиг хашнэгдуулж большо бääсми. Тер цагин бääдл энүг хооран саах цол бглг бääлэ. Эс-гидж советск кёдлмшчир боли крестьянмуд индустриализац келгъяа төрт эмтн ахр болзгин зуур күчэх зөвтэй болджа гарв, эс-гидж, дääснэд төглүлдэй бүслүлгэсн шивэй мет бääдл бääсн советск государств, империалистическ деермч булагчачирин бэлдэжасн шин дэврлэлтэй харгээл, күучгах учрата болджа гарв.

Түрүн тавад джилмүдин эргид мана орн-нутг кевтэн—захасн авн зах күртлэн—социалистическ индустриин күчтэй гидж тосхлтиг келгъяа, шин техник даслж меллж олзллгын бримдээр падрджа бääлэ. Революциин урдк Арасад үзрэдэй, сонъсглад угас кесг миньгын предпринять, промышленностин буулг отрасльмуд бидн ахр болзгин хоордн кедж гаргъвад. Шин тэмр хаалгыг кесг миньгын километрт татгдаж цоонграв; шин тосхсн электростанисин гермийд долвкхах; советск улсын тосхсн шахтс боли рудников, доменс боли мартенс экдэж нүурс боли руда, цо боли болдгхэд болв.

Түрүн тавад джилмүдин зураг дийлвртэй күчэх учрар Советск орн-нутг агари бääснэйн индустриальн болджа хүврэв: социалистическ про-

мышленность бдг цагин альк-чигн зүсн оборудовань келж гаргъдэж чаддг болад, орн-нутгиг первоклассн техникир теткэд, Советск Аармийг цуг зүсн шин селмэр агсдэж чадв. Эвртэй гидж ик орн-нутгийн экономикиг боли культурыг зуран кемдэгжээр социалистическ келж хүврүллгээр дэлкэд эмтн түрүн болгч дамшлт айта чик кевэр кегдэв. „Большевистск экономическ тууль“ гидж баячудин зог кеджэаснь, социалистическ индустриализац юмн болж бглг хуурх гиджасн тедн ицгын, СССР-н бэлж-брдгэдэж ювх күчнэс тедн эдл-ахугъэр сольгддэж хүврэв.

Эдл-ахун советск социалистическ систем цугъарагжаснь даву deer болджахны, энүнэ туургын эмрлүлгч күчнэ улм берк гидж герлтэгжээр гүүнэр бадрджа гарв. Эврэнн экономикин батлгын бэлтэр Советск Союз нарт делкэд үлмэгжэн үзүллгын улм-улм бсд ювх. Мел дигтэ тер саамла капиталистическ делкэд гүн гидж экономическ кризисин болд хавчлгынд чичрнэнж, тер кризис цугъарад делгэрд, капиталистическ орн-нутгийн экономикиг цугтэй дэвлүлэд, хутхулджа тарагъад орксин. Ганцхн Америкин Соединенн Штатын 1929-33 джилмүйт болсн экономическ кризислээ СССР-т бүрдэж болдхар мөнгтэй прогулкаар гаруулж. Тер кризис болсн учрар цуг капиталистическ орн-нутгудар промышленностин кедж гарыдг бгл-эд 44 процен тасгдсн: доменс боли мартенсн гал унтра, заводмуд боли фабрикс зогсихав, авдг лжалбин кириэн багэрв, капиталистическ балгэсдин уульнисар кёдлмш уга 25 сай улс кёдлмш, гесндэн идх бдмг хэдэгж эрглж, тенхэв. Тэрэ тэрдг газрин агыу хасгдэв, кесг сай фермермүйт угарихав. Күч-көлсч улс харынад ёкай бääтэл, дала-эдл хот-хол аврлт угагъар үрэглэд, шатагдад, тенхэсн уснэд чивэглэв.

Капитализмин цуг шарх-шавгы боли дутууднэй илдэглэв, терүнэ суурин дээрлэд бääв.

Нег бийэрн, СССР-т социалистическ экономик күпилтэй кевэр тосхлти, наадк бийэрн—капиталистическ орн-нутгудар хамг тоотиг эвдгч экономическ кризис боллгын—капитализмашдэй күүрхиг тууджин ишкэл тоолврт орулж медүлэл бääв. Социализмин орн-нутгийн классоый дур уга боллгыар ивтрэн, түрүн тавн джилин зураг дийлвртэй күчэхасн ашд Советск Союз индустриальн хамхарн хурдадар бэлж ювхас саглдаж нарт делкэн империалистическ гарлачир, юмна түрүн дэгд америкин боли англии монополистир, англии реакционн газетсн негнэнн бичсэр болхла, фашизм гисиг „коммунистическ ёмшгин бmnäc Европин ицгтэй хэрүлчн“ гидж тоолад германск фашизм шунингъяа кевэр доньнэйл, зер-зевэр агсан бääсми.

8. Кёдлмшч класс политическ юсн гартан дээлдэж орулж авсна хоби, селаны эдл-ахуг социалистическ кевэр хүврүллгын күнд гидж тör болджа гарсн. Эн хүврүллт крестьянск онц-онц эврэ эдл-ахуг кооперировать келгъяа хаалгъар боли советск ик-ик эдл-ахус бурдлэлгъяа хаалгъар кегдсн. Кесг зун джилмүйт бääгчэд ширшад бääсн экономическ янзиг, крестьянствин кесг сай улсын ухан-седклиг, бääдл-джиргэлиг юндсэрийн овьгдэрлэд, хүврэх зөвтэй болджа гарсн. Крестьянск эдл-ахусиг кооперировать келгъяа туст харгын цуг шарх-шавгы Комунистическ парти цугтэй бокрав. Элвг теткүлтэй күтц, культурн бääдл-джиргэл күнхин туст учролжа ганцхн хаалгъяа—гэр хагълдаж эллэлтиг механизировать келгъяа улар түшг авч, эдл-ахугт цугъарн хамдаж залдаж бсглгын болджахиг парти крестьянствин эгл-олнд медүлдэж иткулдже чадв. Колхозн тосхлти ювудин бmnäc баячуд яярч сөргилгээ кесг учрар, тээн советин бmnäc сөрд бослг бурдаж седд, колхозн тосхлти шунингъяа улсын, партийн боли советск кёдлчирин бmnäc цус тургуулг чүч үзүллг делгүллэд седсн учрар, Советск государств баячудиг класс болджа бääдгийн таслд, угас кегъяд, баячудиг производствен болг-эдснэй боли зер-зевэр хагъцулад, теднээзлдэгжасн газрмудин боли зер-зевинь колхозмудт бдх зөвтэй болджа гарв.

Орн-нутгийн дэлгүдэн колхозин тосхлти дийлв. Оли-ämтнэй ик-зунь болгч—советск крестьянств, харуу хэрдэж эрглэдэн угагъар социализмин хаалгъд орв. Селаны эдл-аху—орн-нутгин эдл-ахун эмтн орхин хамхарн, колхоз тосгъх цаг күртэй эн нург-

лдэж производствин арг-чидлын салу, онц эзнь-ктулдэж эдлгч улсын гарб бääсми, колхозн тосхлти дийлснэй хоби оли-дундин социалистическ збор батрад, социалистическ шин производствен отношень уудв. Эврэнн цаарандк бэлтэрн колхозн тосхлти, юрмг, салу-салу крестьянск онц эдл-ахугъэр болхла deer болджахан лавта медүлдэж чаде.

Цуг фронтар социалистическ дэврлгэл дэлгүрдэж келж ювхар тэр джилмүйт орн-нутгүү культурн революц бас дийлвртэй бурдадж кегдэв. Орн-нутгүү дүүрэд дала-эдл школмуд, культурн эрдмэгжлийн учрежденыс, ах сургүүлийн заведеняс гарыгдэв. СССР-т бääх келн-ämтн болгъна эврэ келларн эрк биш цугъарадын эклцин сургүуль дасхлгын өгдэв. Күч-көлсчирин цугъарань культурн кемдэгжэн өбдэв. Зугл политическ юсн дээлдэж гартаан орулж авчкаад, тегдэй пролетариат цуг оли-ämтнэй культуриг хурдадар юсн харгын дээлдэж бääдэж хүврэв.

9. Мана оли-ämтнэй болхла—социализм тосхн—Алдр Октябрьск социалистическ революциин гол ашын болджаана.

Социализмин дийлвр орн-нутгүү дийл-дүүрэд, энүнэ культурийн бэлж бääдлийн онъгдарулад, классмуд боли келн-ämтс хоордн шин хайлдад, бэрштэй болгъа учрав. Производствин бгл-эдиг онц улс эзнь-ктулдэж эдлгчийн боли сольшилгээ келгын уурсн учрар, оли-дундин социалистическ бгл-эд батрджа юдсн уршиг, күн күүг муухалджа зардэж эдлдэж юндсэрийн күтцлан уга кегдэж хайгдад, терүг үүдэлгээ уршигудьн бас ууруулгын. Кесг миньгын джилин эргид, одаämтн түрүн болджа, ämtnэй теткүл юдлэгч күч-көлсч улс, бийснин шим-шүүс муухалджа эдлдэгжасн улсн тола биш, бийснин тола, эврэнн социалистическ обществинь кёдлдэж чадх арг-зөвэн бдэдэн авихав. Ик хувь болгч оли-ämтнэй, бийснин хувь болгч муухалджа даджрдэж улс кесг зун джилин эргид экономическ, социаль, келн-ämтнэй зуулэр дбэрэглэдэж эллдэгжэн хоби—ода бжиргэлийн эзнь күч-көлсн, күч-көлсч улс—кёдлмшчир, крестьянмуд, оли-ämтнэй интеллигент болджа гарв.

Советск кёдлмшч класс тоогъарн зөвэр бсд, терүнэ культурийн кемдэгжэн боли кёдлдэгжин-техническ эрдм-мэдрлийн юдлэв. Производствин бгл-эд уга хооси бääсн, эврэнн кёдлмшч гармудан бийэн муухалджа даджрдэж эдлдэж улст хулджа талдан арг угас бääсн классан ода СССР-т кёдлмшч класс—мел шин класс болджа хүврэд, цуг оли-ämтнэй хамдан производствен цуг бгл-эдин эзнь болал, социалистическ предприятий кёдлдэж бääнэй.

Советск күч-көлсч крестьянств, онц-онц бääдгээврэй юрмг эдл-ахута улсын класс болдгын уурв, эн-колхозн крестьянств хүврэд, цугъар нийцэд кёдллгынэ, цугъар нийцэд оларн эзнь болдгынна ул deer эзнь-бääхтэй джиргэльн дэлгэрнэ.

Кёдлмшчир боли крестьян улс дотрас шин, советск интеллигент бурдаж, юдлэж, бэлж гарв, эзнь оли-ämтнэй хагъиг угас залгэлдата, оли-ämтнэй юндснэй сэйгэйн ягъяд хääхиг юнэгэр мэдлэж юндснэй церглэдэж бääнэй.

Обществин классоый янзд хүврлт гарсна ашд, кёдлмшч класс крестьянств хойрин нокцлтих-хөлвэтийн батрад, урлын түүдэлд юзгэдэй, сонъсгдад угас кевэр оли-ämтнэй ухан-седклини боли политическ нийцэн юдлэв. Хоордан хорлтта классд ийлгэрдэж, эврэнн бийснин юндснэй ухан-седклигээр, күчхэр ювхн күчлийн ии-хамцынгын гэрчирэгтэй хагъчадж эллэлтиг механизировать келгъяа улар түшг авч, эдл-ахугт цугъарн хамдаж залдаж бсглгын болджахиг парти крестьянствин эгл-олнд медүлдэж иткулдже чадв. Колхозн тосхлти ювудин бmnäc баячуд яярч сөргилгээ кесг учрар, тээн советин бmnäc сөрд бослг бурдаж седд, колхозн тосхлти шунингъяа улсын, партийн боли советск кёдлчирин бmnäc цус тургуулг чүч үзүллг делгүллэд седсн учрар, Советск государств баячудиг класс болджа бääдгийн таслд, угас кегъяд, баячудиг производствен болг-эдснэй боли зер-зевэр хагъцулад, теднээзлдэгжасн газрмудин боли зер-зевинь колхозмудт бдх зөвтэй болджа гарв.

Социалистическ тосхлти хаалгъд бас, СССР-т газр deer бääх цуг келн-ämтсн, хаана цагас юлдсн экономическ боли культурн хоцрлтиг угас кедж ууруулгын туск түүдэлгээ тбр күнэгдэв. Урлын ямаран чигн зөв угас бääсн, капитализм буйсад чилхдэн күрген келн-ämтс, эзмэн талвалгъад, шин джиргэлүүр сергдэж орхав.

(Цаарандкын дарук номерт).

Редактор Д. М. МУКЕБЕНОВ.